

Gästascoth - ett medeltida utmarksområde med en dramatisk historia

Patrik Gustafsson Gillbrand

Sammanfattning

I Södermanlands län har det fram till nyligen saknats arkeologiska undersökningar av större sammanhängande röjningsröseområden. Vid sjön Öljarens sydvästra strand, strax öster om Forsby kalkbrott i Österåkers socken, Vingåkers kommun, Södermanlands län finns ett område med fossil åkermark med fler än 120 röjningsrösen. Stora delar av området undersöktes under åren 2014, 2015 och 2018.

Röjningsröseområdets ¹⁴C-dateringar och geografiska utbredning, visar på ett betydligt mer varierat och flexibelt sätt att bruka marken än vad de historiska kartorna anger. Förmodligen började man att bryta mark i området redan under vikingatid, men att det skulle dröja till det tidiga 1200-talet innan den stora stenröjningsperioden kom igång på allvar. De agrara aktiviteterna ökade därefter under 1300-talet. År 1347 uppdrog Påven Clemens VI i ett brev till biskopen i Västerås, att undersöka och lösa en pågående tvist. Konfikten gällde Forsbyborna Ragmund, Rangvald och Geruatus som inkräktat på Julita klosters skog, ängar och fiskevatten samt fördrivit klostrets åbor. I brevet kallades platsen för Gästascoth, det vill säga Gaestaskogen, vilket motsvaras av det aktuella röjningsröseområdet. Odlingsverksamheten upphörde i stort sett under 1400-talet, för att sedan öka igen under 1500-talet i samband med Gustav Vasas tillträde som kung, varvid Julita kloster drogs in till kronan. Under 1600-talet avtog de agrara aktiviteterna igen, för att i princip helt försvinna under 1700-talet. Vid den här tiden utgjordes området av hagmark och senare under 1800- och 1900-talet tog skogen över.

Patrik Gustafsson Gillbrand är arkeolog vid Sörmlands Arkeologi AB. Sedan år 1994 har han varit verksam inom det uppdragsarkeologiska fältet i företrädesvis Södermanlands län.

Sörmländska skrifter kan laddas ned via
www.sormlandsarkeologi.se

eller beställas från

Sörmlands Arkeologi AB
Tideliussgatan 37
118 69 Stockholm

mail@sormlandsarkeologi.se

Grafisk form och layout: Lars Norberg
Kart- och ritmaterial: Patrik Gustafsson Gillbrand
Omslagsfoto: Runhällen Sö 101 i Jäder, Eskilstuna

© Sörmlands Arkeologi AB
Nyköping 2019

Gæstascoth - ett medeltida utmarksområde med en dramatisk historia

Inledning

Området runt sjön Öljaren omges av ett utpräglat odlingslandskap med stora byar, kyrkor, många gårdar och torp (figur 2). Vid sjöns norra sida anlades Julita kloster på Säbys marker vid slutet av 1100-talet. Därtill finns det även gott om gravar samt gravfält från i huvudsak den yngre järnåldern. Ett område avviker dock från beskrivningen. Vid Öljarens sydvästra sida, strax söder om Forsån, domineras platsen helt av den stora bergtäkt som kallas Forsby kalkbrott (figur 1).

Stenbrytningen startade år 1938 och pågår än idag. Kalkbrytning har dock en äldre historia i området, något som bekräftas av det närbelägna Kalkugnstorp som finns belagt på en karta från 1700-talet. Det förekommer även flera kalkugnsruiner av okänd ålder, belägna mellan 200 och 400 meter sydsydöst om dagens kalkbrott. De äldsta kartor som upprättats över området är de äldre geometriska kartorna från år 1634 för gårdarna Bångarbol och Forsby. De utritade markerna berör emellertid inte området vid Forsby kalkbrott, något som talar för att platsen förmodligen utgjordes av utmarker vid tiden. Bilden ser likadan ut på en ägomätning från år 1685. Först år 1791 hittar vi kartinformation över området, som då kallades *Hästhagen* och beskrivs som mager betesmark med berg och steniga backar beväxt med gran och björk.

Runt kalkbrottet växer idag rikligt med hassel vid sjösidan och högre upp i terrängen är barrskogen framträdande. I skogen doldes fram till nyligen, ett stort område med fossil åkermark med många röjningsrösen. Under åren 2014, 2015 och 2018 genomfördes omfattande arkeologiska undersökningar av lämningarna. Totalt undersöktes 39 odlingslämningar och av dem har 34 ¹⁴C-daterats (figur 6). Bortsett från odlingsindikerande lämningar påträffades även enstaka fynd från yngre stenålder samt eldstäder i form av härdar och härdgropar daterade till 300-talet efter Kristus, det vill säga äldre järnålder.

Texten kommer emellertid att fokusera på de agrara lämningarna och hur de relaterar till historiska händelser och människor som levde i trakten under medeltiden. I Södermanlands län har det fram till nyligen saknats undersökningar av större sammanhängande röjningsröseområden. Utmarksområden och röjningsrösen hamnar ofta i skuggan av centralbygdernas lämningar, trots att utmarkerna var mycket viktiga för hushållens ekonomi. Här odlades grödor, bärgades hö, här fanns bete till kreatur, här höggs ved och virke, bär plockades, djur jagades och

Figur 1. Forsby kalkbrott. Här har man sedan år 1938 brutit urkalkberg. I bakgrunden kan man skymta Öljaren. I området däremellan låg det fossila odlingslandskapet. Bilden är tagen från väster. Foto: Sörmlands museum.

Figur 2. Utdrag ur Terrängkartan med det aktuella områdets belägenhet markerad. Skala 1:50 000. Källa: Lantmäteriet

fisk fångades. Odling i utmarksområden kallas även lyckoodling och eftersom den inte var skattlagd har åkerlyckorna sällan dokumenterats i text eller på karta. Av den anledningen blir arkeologiska resultat en viktig källa till kunskap om hela det nyttjade kulturlandskapet.

Röjningsrösen och odlingsytor

När man rensade ytor från sten, samlade man dem i högar som kallas röjningsrösen. De är med andra ord en biprodukt i syfte att skapa odlingsbar mark. Röjningsrösen har ofta runda-ovala former i plan, med flacka-höga och välvda former i profil. Ibland är de så vällagda att de kan likna järnålderns gravar (figur 3).

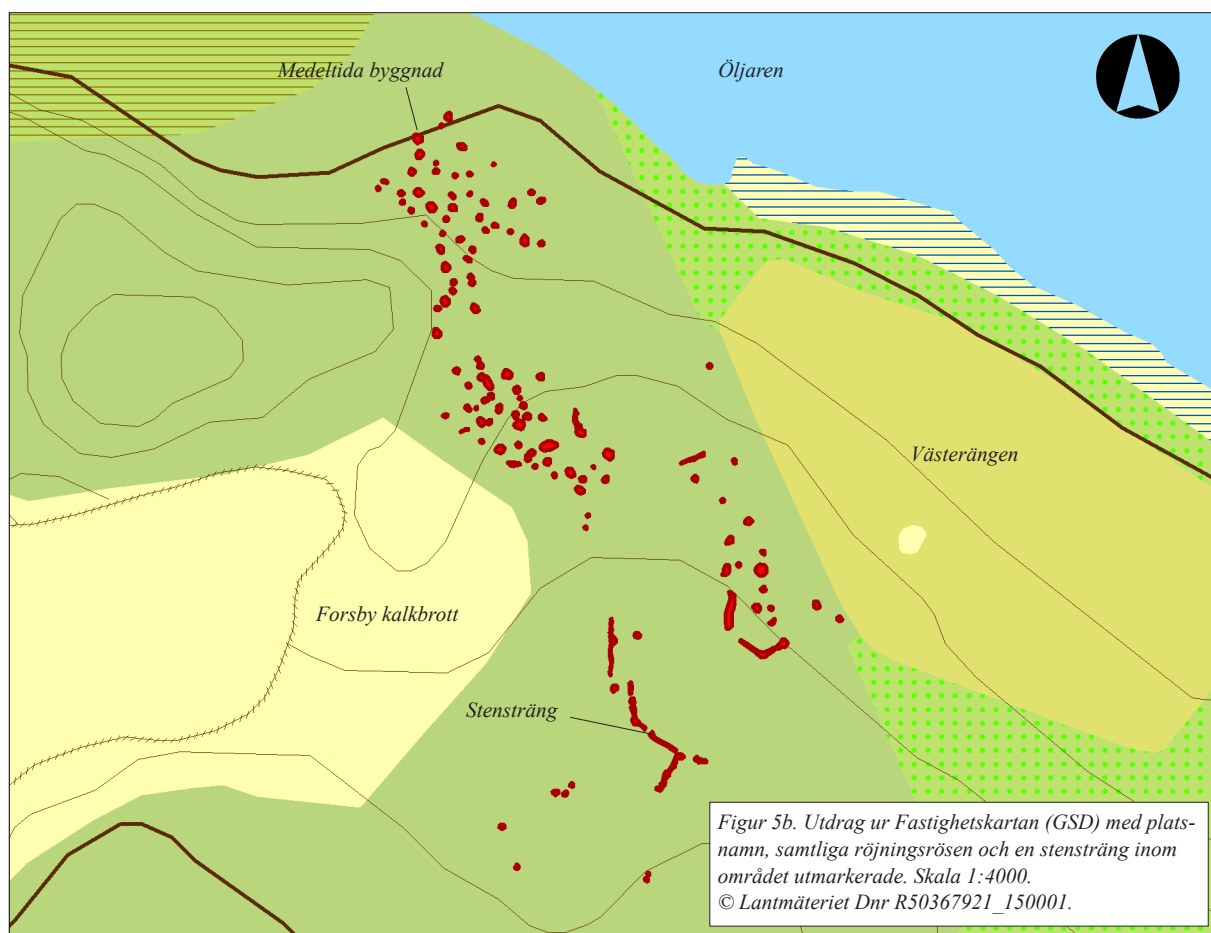
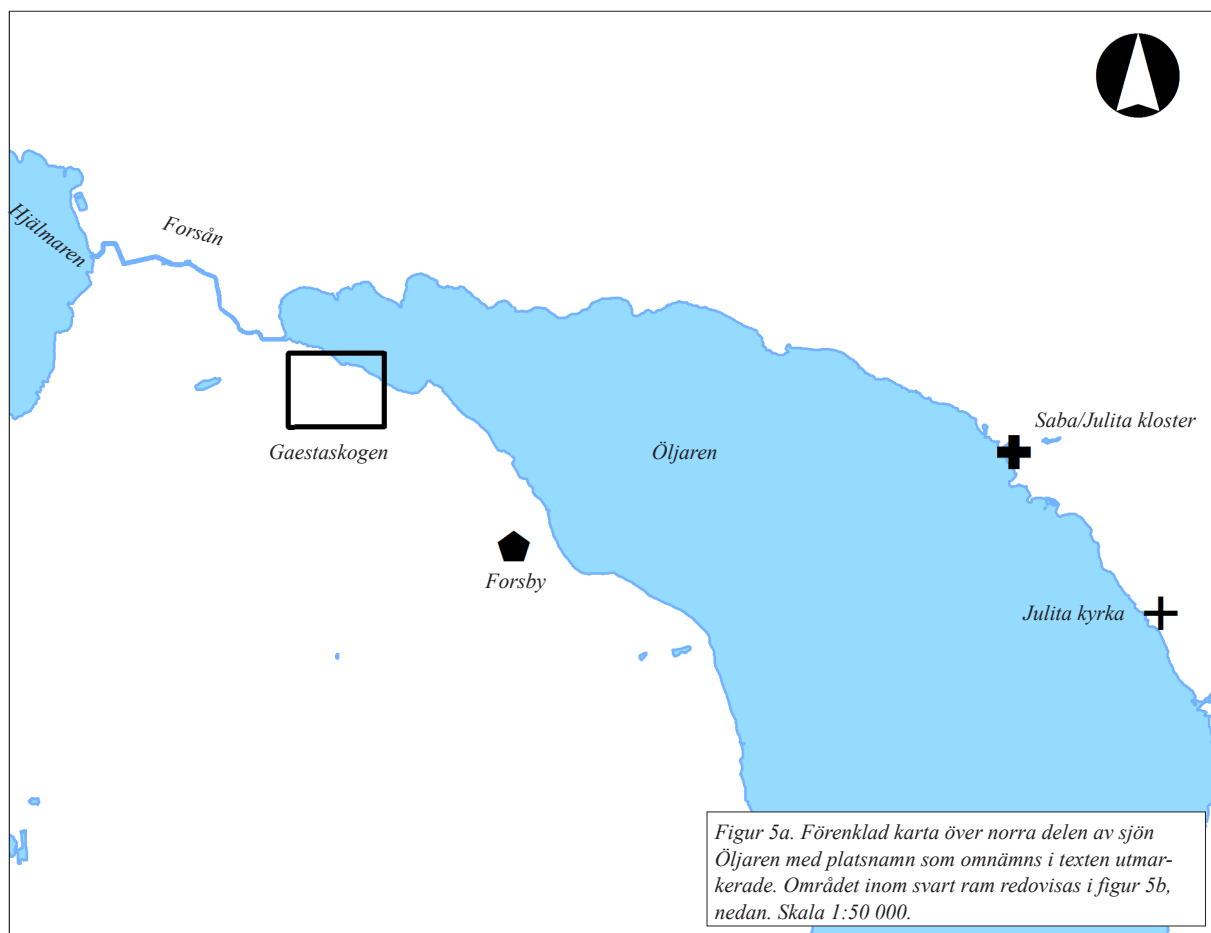
Figur 3. Ett framrensat röjningsröse. Stenarna samlades i en hög när man rensade intilliggande ytor för att skapa åkerlyckor. Foto: Sörmlands Arkeologi AB.

Röjningsrösen ingår vanligen som en betydande del av fossila, det vill säga äldre och övergivna, åkersystem. Ofta hittar man lämningstypen i dagens produktiva skogsmarker. Rösena utgör de äldsta synliga spåren av odling i Sverige och de äldsta dateras till tiden mellan år 0 och 400-talet efter Kristus. Systemet med lyckodlingar och uppförandet av röjningsröseområden anses generellt upphöra under 1600-talet. Det bör dock påpekas att det även fanns en yngre röjningsfas som pågick under 1800-talets torpkolonisation av utmarksområden.

I utmarkerna fick åkrarna ofta oregelbundna former på grund av olika lokala geologiska och topografiska förhållanden. Odlingstorna uppvisar sällan ordnade strukturer, såsom diken eller andra markindelningar. Det är också ovanligt med vallar, terrassbildningar eller skålförmiga försänkningar som bildas vid bruk av plog. Vid en sammanställning av de stenröjda ytorna, det vill säga åkrarna, vid Forsby kalkbrott har det visat sig att de uppgår till mellan 70 och 80 procent av området. En förhållande som visar att den odlingsbara marken faktiskt var relativt omfattande.

Figur 4. Utsnitt från en karta från år 1791 över Forsby gårds ägor. Det aktuella röjningsröseområdet, utmarkerat med röd linje, utgörs i huvudsak av området som heter Hästhagen. Källa: LMM akt nr 04-öså-24.

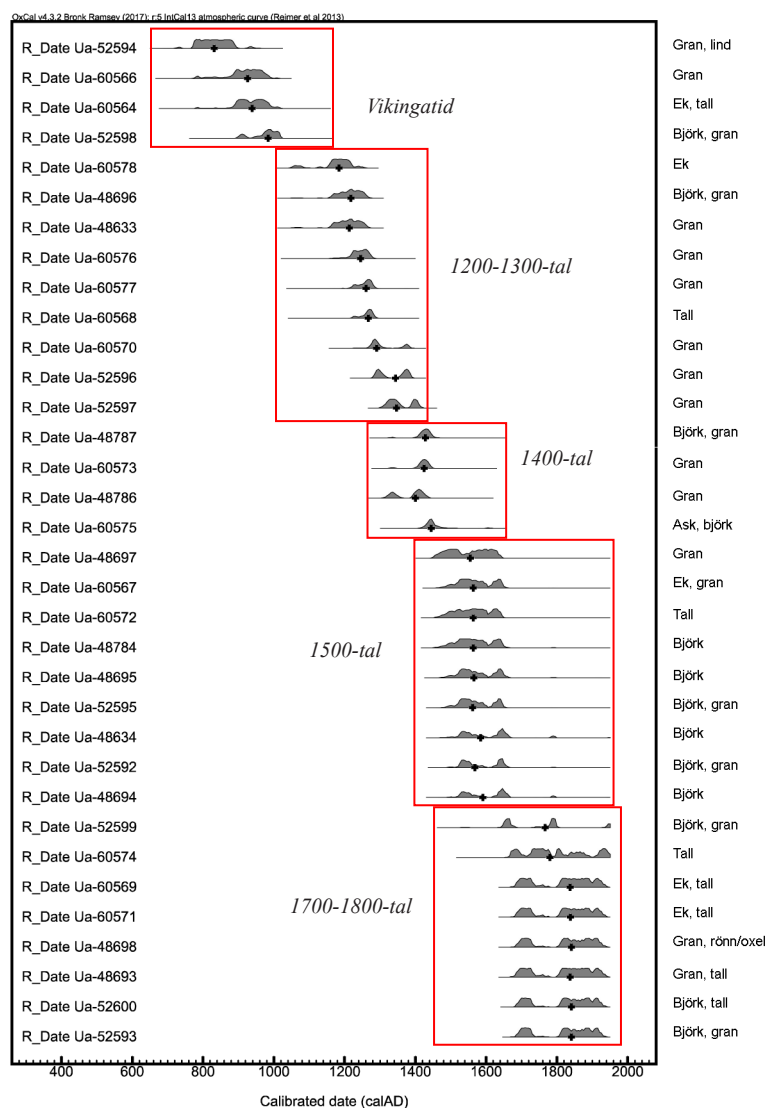
Vid markberedningen av jorden på åkerlyckorna används i huvudsak enklare jordbruksredskap som spade och hacka. Verktyg som var bättre anpassade till oregelbundna åkerstrukturer. Lyckorna odlades vanligen under några år för att sedan få gå i träda en tid och fungerade då som betes- och slåttermark. Även slåtter med lie underlättas betydligt om marken är stenröjd.

Vid Forsby kalkbrott var rösen mellan två och sju diameter stora och 0,2-1 meter höga. Odlingsjorden utgjordes av ett grått sandigt humöst lager som fanns mellan markytans vegetationsskikt och den underliggande moränen. Den kalkrika berggrunden i området gynnade förmodligen odling på platsen. Idag tillförs kalk till i syfte att förbättra odlingsjordens egenskaper. En positiv effekt är att jordens pH-värde kan bibehållas eller höjas. Därtill bidrar kalk till att öka tillgängligheten av fosfor. Ett ämne som förövrigt också ingår i konstgödsel. I samband med undersökningarna utfördes även pollenanalyser som berättar att man i huvudsak odlade korn på åkrarna i området fram till 1500-talet, då vete kom att bli det dominerande sädesslaget. Även råg odlades, om än i små mängder under alla tider lyckorna brukades.

Kort kronologisk översikt

Röjningsröseområdets ^{14}C -dateringar och geografiska utbredning vid Forsby kalkbrott, visar på ett betydligt mer varierat och flexibelt sätt att bruka marken än vad de historiska kartorna anger (figur 4, 5b & 6). Resultatet antyder att marken förmodligen började brukas redan under vikingatiden, men att det skulle dröja fram till det tidiga 1200-

Figur 6. Sammanställning av samtliga ^{14}C -daterade odlingslämningar med dateringarnas medianvärde utmarkerade. I högra kanten redovisas de trädslag som insamlat kol bestod av. I stora drag visar det vilka träd som växte i området under olika tider. I sammanställningen uppvisar dateringarna olika tidsmässiga grupperingar, vilket framgår av figuren.

talet innan den stora stenröjningsperioden kom igång på allvar. Dateringarna sammanfaller även med etableringen av Julita kloster beläget på norra sidan om sjön Öljaren (figur 5a).

De agrara aktiviteterna ökade sedan under 1300-talet. Vid förundersökningen år 2014 gjordes ett överraskande fynd i form av resterna efter ett hus med en spis som låg under ett röjningsröse (figur 5b, 9 & 11). ¹⁴C-dateringar visar att huset förmodligen uppfördes under slutet av 1200-talet eller under det tidiga 1300-talet. Odlingsverksamheten i området verkar därefter i stort sett avta under 1400-talet.

Under 1500-talet kom odlingen igång igen, vilket skedde i samband med Gustav Vasas tillträde som kung år 1523 varvid Julita kloster drogs in till kronan. Anledningen till jordbruksexpansionen står att söka i Vasas starka engagemang i nyodling för att öka kronans intäkter.

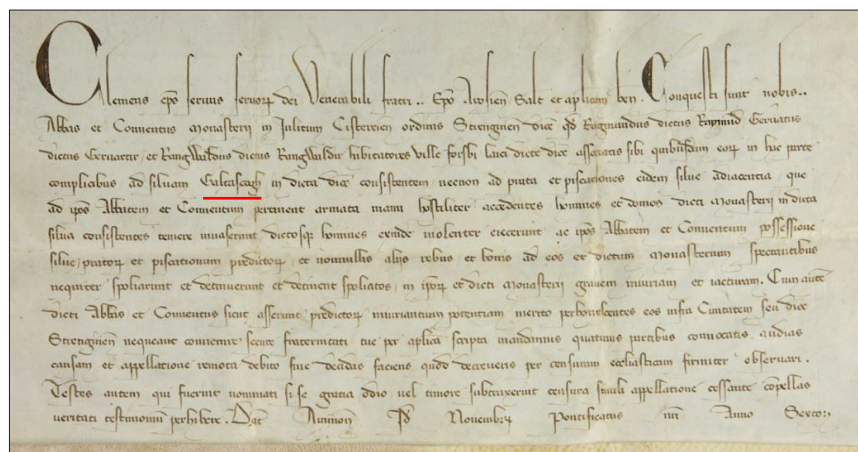
På 1600-talet avtog de agrara aktiviteterna helt i området. Bilden stämmer överens med kartmaterialet från 1600- och 1700-talen, som visar att området då utgjordes av betesmark (figur 4). På Häradskartan från slutet av 1800-talet finns, bortsett från Västerängen, endast skog utmarkerad. Det senare bekräftas även av en utförd pollenprovtagning som visar att området efter 1600-talet dominerades av barrskog, precis som idag.

Julita kloster

Öljarebygdens största jordägare mellan 1200- och 1500-talet var Julita kloster (figur 10). För att kunna sätta in de agrara lämningarna vid Forsby kalkbrott i ett lokalthistorisk sammanhang, finns det anledning till en kortare presentation av klostrets tillkomst och dess jordegendomar.

Omkring år 1167 överlät kung Knut Eriksson sin kungsgård Säby vid Öljaren till cistercienserklostret Viby, som var beläget utanför Sigtuna i Uppland. Klostret flyttade till den nya platsen och bytte därför namn till *Saba* efter kungsgården (figur 5b & 10). Därefter kallas klostret omväxlande för Saba eller Julita efter socknen. Klostrets ursprungliga domäner finns dokumenterade i ett kungligt donationsbrev, där det redogörs för hur Knut skänkte gården *Seby* (Säby) i Julita socken med byar, åkrar, fiskevatten, skogar, ängar och betesmarker. Geografiskt utgjordes detta av skogen *Eth*, den del av egendomen *bech* som sträcker sig från udden *thofutuwich* till hamnen *ialmansund*, öarna *thopthuth* och en tredjedel i *dymbunes*. Namnen kan upplevas som smått obegripliga, men i flera fall har de ålderdomliga namnformerna överlevt fram till idag, till exempel *ialmansund* som motsvaras av Hjälmarensund. Den geografiska beskrivningen av området utgörs i huvudsak av den norra delen av Julita socken samt området vid Hjälmaren.

Under 1200- och 1300-talet erhöll Saba eller Julita kloster många gåvor i form av mark och gårdar spridda från Småland i söder till Uppland i norr. Under 1300-talets andra hälft började klostret att centralisera sina egendomar

Figur 7. Brev utfärdat av Påven i Avignon, daterat till den 13 november år 1347, där det aktuella område omnämns som Galtaskog. Namnet har strukits under. Källa: RA SDHK, https://sok.riksarkivet.se/bildvisning/Sdhk_original_5528.jpg

genom att avyttra gods och marker som låg mer avlägset. Därmed lösgjordes kapital som istället investerades i mer närliggande gårdar och marker. En av dessa platser var Forsby by som kom i klostrets ägo år 1391 i samband med byte av mark. Verksamheten fortsatte fram till år 1526 och året efter drogs all egendom in till kronan i samband med Västerås recess.

Julita kloster, Forsby & Gæstascoth

Dateringarna av odlingselementen vid Forsby kalkbrott påvisar en nedgång av aktiviteter i området, som sammanfaller med två stora välkända händelser; digerdöden och den så kallade senmedeltida agrarkrisen, som pågick mellan åren 1350 och 1450 (figur 6). I det här fallet föreligger emellertid ytterligare en, och kanske en annan, anledning till nedgången av aktiviteter i området. Bakgrunden står att finna i en konflikt mellan bönderna i Forsby och Julita kloster, som pågick under andra halvan av 1300-talet.

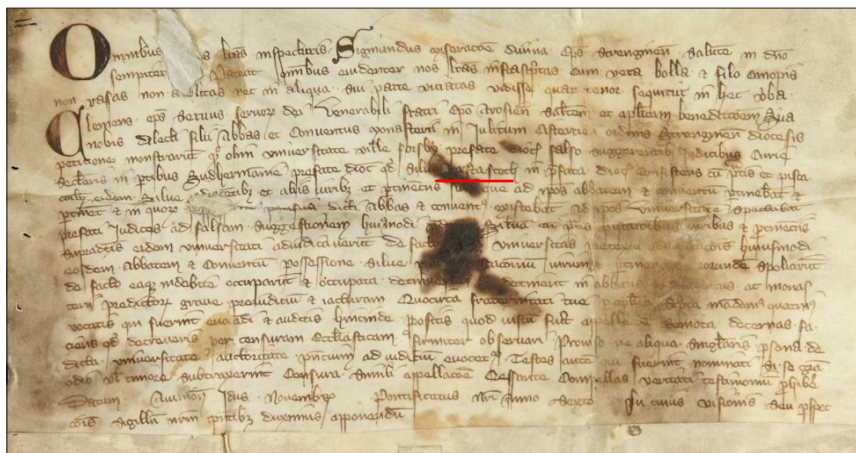
Den 13 november år 1347 uppdrog Påven Clemens VI i ett brev åt biskopen i Västerås att undersöka och lösa en pågående tvist. Frågan gällde Forsbyborna *Ragmund*, *Geruatus* och *Rangvald* som inkräktat på klostrets skog, ängar och fiskevatten samt fördrivit klostrets åbor. Området benämns för *Galtascogh* (Galtaskog) i brevet (figur 7). Samma år och datum upprättade Biskop Sigmund i Strängnäs (verksam mellan åren 1345-1355) en vidimerad avskrift av påvens brev där platsnamnet Galtaskog reviderats till *Gæstascoth*, det vill säga Gaestaskog (figur 8).

Huruvida skogsområdet kallades Galtaskog eller Gaestaskog eller om det rör sig om två olika platser är inte helt tydligt. Eftersom breven behandlar samma konflikt och personnamn, kan man dra slutsatsen att det var samma område som åsyftades. Då återstår frågan om varför platsen har två olika namn. I det här fallet bör det röra sig om ett påvligt missförstånd, där Galtaskog ska uppfattas som en beskrivning av vad skogen användes till, det vill säga ett område där man höll ollonsvin. Att det rör sig om ett missförstånd bottnar i det faktum att biskopen i Strängnäs ändrade Galtaskog till Gaestaskog i sin avskrift (se ovan). Därtill skrev Kung Magnus Eriksson år 1355 i ett brev att området *hetir Gaesta skogher*.

I en avskrift, som förvaras i Julita gårdsarkiv, omnämns en rågångsbestämning som upprättades år 1585 i syfte att klargöra förläningens gränser. Av den anledningen samlade man ihop äldre män från trakten som fick redogöra för klostrets rågångar, där även Österåkers socken ingick. I texten står det bland annat att gränsen gick från klostret till *Gestesteen* vid Forsån, för att sedan vika av mot Kungsdalen vid Lappe. Idag vet ingen var Gestestenen låg eller om den ens finns kvar, men den geografiska angivelsen pekar mot en plats invid ån.

Förleden till Gaestaskog och Gestesten slående lika varandra, där *Gest-* förmodligen är sekundärt i förhållande till skogen. Vad *Gaest-/Gest-* betyder är inte helt klarlagt. Möjligen kan det ha med gästning att göra, men då förmodligen i ordets äldre betydelse som främling. Även om det inte är uttalat, indikerar de medeltida källorna att

Figur 8. En vidimerad avskrift av Biskop Sigmund av Strängnäs daterad till den 13 november år 1347. I brevet har platsnamnet Galtaskog korrigerats till Gaestaskog. Namnet har strukits under. Källa: RA SDHK, *Sdhk_original_5527.jpg*. Länk [tps://sok.riksarkivet.se/bildvisning/Sdhk_original_5527.jpg](https://sok.riksarkivet.se/bildvisning/Sdhk_original_5527.jpg).

Gaestaskogen motsvaras av området mellan Forsån, Forsby gård och Öljaren, det vill säga röjningsröseområdet vid Forsby kalkbrott (figur 5a & 5b).

Twisten verkar dock inte ha upphört trots påvens inblandning. År 1355 tilldömde kung Magnus Eriksson klostret i Julita både Gaestaskogen och fisket i Forsån. En tid därefter, år 1361, befallde kungen åt häradshövdingen i Oppunda härad att med tolv män utmäta 40 mark av var och en som brutit mot kungens tidigare dombrev gällande konflikten.

Efter detta tilltag verkar dock luften ha gått ur Forsbybönderna. I ett brev från år 1391 framgår det att priorn *Arnald* på Julita klostres vägnar har gjort upp med *Lars* i Forsby om att överlåta jord i Forsby till klostret mot jord i Yttarahulla. Efter brevet omnämns inte Forsby i text förrän år 1540 i Gustav Vasas ränteböcker över Julita klostres egendomar.

Forsby var alltså inte en gård under 1300-talet, utan en by, vilket framgår av breven med de tre namngivna bönderna Ragmund, Rangvald och Geruatus. Byn bestod vid tiden av skattegårdar och möjligen indikerar de tre namnen på byns storlek (jfr nedan). År 1391 skedde emellertid en betydande förändring för byns innevånare i samband med att Forsby kom i klostrets ägo. Från att ha varit självägande bönder blev de nu så kallade landbor, det vill säga att man brukade en gård som ägdes av någon annan. Så sent som på 1580-talet omnämns Forsby som en by med tre landbor och var vid den tiden en av de fem största byarna i Österåker socken. År 1667 kom nästa stora förändring när bystrukturen slogs sönder och övergick till att bli en gård i samband med en säteribildning.

De agrara aktiviteterna i området verkar som sagt dra igång på allvar i början av 1200-talet, vilket även tidsmässigt passar med etableringen av Julita kloster. Den höga andelen daterade odlingslämningar från 1200- och 1300-talen, överensstämmer intressant nog också med den medeltida byggnaden som förmodligen revs vid mitten av 1300-talet (figur 5b, 9 & 11). Kan huset ha fungerat som bostad åt någon eller några av klostrets åbor som omnämndes i brevet från år 1347 och kan det vara så att byggnaden revs i samband med att åborna fördrevs av Forsbybönderna? Efter som Forsby under slutet av 1300-talet blev en del av klostrets egendomar, fanns det inte längre ett behov av åbor. Istället fick byinvånarna, som nu var landbor, sköta både fiske och mark åt klostret.

För självägande skattebönder var utmarkerna och åkerlyckorna en viktig resurs som genererade såväl virke, vilt, fisk, hö som spannmål. Ofta utgjorde de byarnas viktigaste betes- och slåttermarker. Utmarkerna var därför en sorts garant för överskottsproduktion och en försäkring för hushållens välbefinnande och reproduktion. Avkastningen från inägorna var basen för hushållens ekonomi, medan utkomsten från åkerlyckorna utgjorde ett tillskott. Det kunde i sin tur användas till nyttigheter, men även till ett generöst firandet av olika högtider som dop, bröllop och jul. Att vara frikostig i samband med högtider var också något som samhället under medeltiden förväntade sig av en fri

Figur 9. Vid undersökningen år 2014 påträffades resterna efter ett hus under ett röjningsröse. I bilden kan man ana husets spis under röset, jämför med figur 11. Foto: Sörmlands museum.

bonde. Av den anledningen låg det därför i byarnas intressen att bevara och skydda utmarkerna mot förändringar av markanvändning.

Det är förmodligen i skenet av det här som vi kan förstå den konflikt som uppstod mellan bönderna i Forsby och Julita kloster. Den överskottsproduktion som Forsbybönderna erhöll från åkerlyckorna i Gaestaskogen var så viktig för dem, att de tog till våld för att försvara den. Av det här kan man också utläsa att bönderna i Forsby verkar ha uppfattat utmarksområdet Gaestaskogen som nedärvd mark. Möjligen är det så vi ska förstå odlingslämningarna med vikingatida dateringar.

Julita kloster hade vid den här tiden andra och betydligt större jordbruksmarker. Av den anledningen var det förmodligen inte grödodling som utgjorde klostrets primära intresse för området, vilket framgår av de medeltida breven som omtalar fiske, skog och ängar. Munkarnas intresse för fisket i sjön och Forsån bör ha varit av stor vikt. Antagandet styrks av det faktum att klostret klagade på att det var deras skog, ängar och fiskevatten som inkräktades av Forsbybönderna. Man kan även lyfta fram ett brev från år 1355, där det åter igen är fisket i Forsån som omnämns i samband med konflikten.

Under medeltiden var fisk en mycket viktig föda, speciellt under de längre fastetiderna, som vid påsk, då kött inte fick konsumeras. Därtill tillkom minst en fastedag en gång i veckan året runt. I samband med undersökningen av Julita kloster påträffades bland annat rikligt med fiskben och fiskfjäll som bekräftar fiskens betydelse som föda för munkarna. Viktiga var vandrande fiskar som lax och ål, vilket ofta framgår i texter som redogör för olika klosteregendomar. I ett dokument som utgör en sammanställning över fiskeresurser i Sverige från mitten av 1500-talet, kan man läsa att Forsån var ett rikt ålvatten och för Öljarens del omnämns särskilt mört som en viktig fisk.

Fisket var med all säkerhet lika viktigt för bönderna i Forsby som för klostret. Det lades förmodligen också ned en hel del ekonomiska resurser för anläggande av fasta fiskeanläggningar i både Öljaren och Forsån. Från 1600-talet finns det bland annat uppgifter om ett stort antal anläggningar i form av katsor och landljuster vid den sydvästra delen av sjön.

Genom de arkeologiska undersökningarna har ett fossilt odlingslandskap, som länge legat dolt i skogen vid Öljarens sydvästra strand både fördjupats och nyanserats. Under under 1300-talets andra hälft kallades området för Gaestaskogen och utgjorde skådeplatsen för en 14 år lång konflikt mellan Julita kloster och innevånarna i Forsby.

Figur 10. Abbotssigill från Saba/Julita kloster, 1300-tal. Källa: Wikipedia/commons.

Figur 11. Efter borttagandet av röset framkom ett välldat spisfundament. I spisen hittades matrester i form av brända ben som ¹⁴C-daterades till perioden 1270-1360. Foto: Sörmlands museum.

Referenser

- Appelgren, K & Pettersson, O. 2011. *Tre röjningsröseområden i Tomta*. Närke, Hallsbergs socken, Tomta 1.3, RAÄ 210, 211 & 212. Arkeologisk förundersökning och undersökning. Riksantikvarieämbetet. UV Mitt. Rapport 2011:121. Stockholm.
- Collmar, M. 1977. *Strängnäs stifts herdaminne. Del 1. Medeltiden*. Sörmlands museum. Nyköping.
- Digitala Fastighetskartan. Geografiska Sverigedata (GSD). Fastighetskartan med höjdkurvor, Södermanlands län, Gävle.
- Ericsson, A & Franzén, G. 2005. *Hägnadsmurar och rydskogar*. Stensträngsområdet söder om Väderstads samhälle. Delområde 1, 2, 3, 4 & 6. Agrarhistoriska undersökningar på utmarker till byarna Vallsberg och Väderstad, RAÄ 172, 253 & 263, Väderstads socken, Mjölby kommun, Östergötland. Arkeologisk undersökning - Väderstadsprojekt. Riksantikvarieämbetet. UV Öst, Rapport 2005:70. Linköping.
- Ericsson, A. 2004. Medeltida odlingar på utmarker: krisfenomen eller överskottsproduktion? I: *Vårt kunskapsskaffer i skogen. Rapport från seminariet Komplexa fornlämningsmiljöer i skogsmark*. Tidskrift: arkeologi i sydöstra Sverige, 2004. 42-70
- KMR. Kulturmiljöregistret/Fornsök, Riksantikvarieämbetet. Datauttag Södermanlands län (2019-01-18), Södermanlands län (www.fimis.raa.se).
- Gren, L. 1991. Fossil åkermark. I: *Fornlämningar i Sverige 1*. Jensen, R (red). Riksantikvarieämbetet. Stockholm.
- Gustafsson, P. 2014. *Forsby kalkbrott*. Arkeologisk förundersökning. Fornlämningarna Österåker 108, 110, 112, 114, 120, 125 & 127, Forsby 2:50, Österåkers socken, Vingåkers kommun, Södermanlands län. *Sörmlands museum. Arkeologiska meddelanden 2014:12*. Nyköping.
- Gustafsson Gillbrand, P. 2016. *Gaestaskogen vid Forsby*. Fornlämningarna Österåker 112, 120 & 125, Forsby 2:50, Österåker socken, Vingåkers kommun, Södermanlands län. Särskild undersökning. *Sörmlands Arkeologi 2016:11*. Nyköping.
- Gustafsson Gillbrand, P. 2019. *Gaestaskogen*. Fornlämningarna Österåker 110, 114, 125, 127 & 130, Forsby 2:50, Österåker socken, Vingåkers kommun, Södermanlands län. Särskild undersökning. *Sörmlands Arkeologi 2019:04*. Nyköping.
- Hellberg, K. 1939. *I Österåker fordomdags*. Katrineholm.
- Holm, J. 2013. *Forsby kalkbrott. Fossil åker och boplatser*. Arkeologisk utredning. Forsby 2:50, Österåkers socken, Vingåkers kommun, Södermanlands län. *Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2013:44*. Västerås.
- Jordbruksverket. Kalkning. <http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/odling/jordbruksgrador/vete/vaxtnaring/kalkning.4.32b12c7f12940112a7c800021003.html>. 2016-08-04.
- Källström, Magnus. Riksantikvarieämbetet. Mejl, 2019-04-15.
- Lagerås, P. 2013. Agrara fluktuationer och befolkningsutveckling på sydsvenska höglandet tolkade utifrån röjningsrösen. I: *Fornvännen 108 (2013)*. 263-277
- Lidén, H. 2006. *Julita kloster. Arkeologisk undersökning 1971-1972*. Rapport. Nordiska museet. Stockholm.
- Lundin, E. 2008. *Sverige i kartsquisser och texter från 1550-talet*. Riksarkivet. Stockholm. http://62.20.57.210/ra/jordebok/Eliz_Lundin/Eliz_Lundin-Sverige_i_kartsquisser_och_texter_från_1550-talet.pdf.
- Myrdal, J. (red). 1999. *Jordbruket under feodalismen. 1000-1700*. Det svenska jordbrukets historia. Stockholm.
- Olsson, G. I manus. Från Julita kloster till Julita gård. Fil. Dr. i Historia och tidigare avdelningschef på Julita gård, Nordiska museet.

Sveriges lantbruksuniversitetet (SLU). www-markinfo.slu.se/sve/kem/cnph/phosaml1.html. 2016-08-04.

Stensland, P. G. 1945. *Julita klostets godspolitik*. Sörmlands hembygdsförbund. *Sörmländska handlingar nr 10*. Stockholm.

Ståhle, C. I. 1981 (1955). Ortnamn och bebyggelse. I: Schnell, I. & Gustaf, H. (red.) *Vingåkersboken. Del 2*. Vingåkers hembygdsförening. Nyköping.

Terrängkartan, Geografiska Sverigedata (GSD). Södermanlands län. Kartförlaget, Gävle. 2013.

Wikipedia/commons. <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:JulitaAbbeySeal.jpg>.

Arkiv

Ortnamnsregistret (OR). Institutionen för språk- och folkminnen. www.sprakochfolkminnen.se

Riksarkivet (RA, SDHK).

SDHK-nr: 214, SDHK-nr: 5527/DS 4263, SDHK-nr: 5528/DS 4262, SDHK-nr: 6819, SDHK-nr: 7981 & SDHK-nr: 13924. Svenskt Diplomatariums huvudkartotek över medeltidsbreven. <https://sok.riksarkivet.se/sdhk>.

Lantmäteristyrelsen arkiv (LMM)

LMM akt nr 04-öså-1. Ägomätning. 1685

LMM akt nr 04-öså-24. Ägomätning. 1791.

Lantmäterimyndighetens arkiv (LMS)

LMS akt nr C103-10:c3:170 286. Södermanlands län, Österåkers sn, Bångarbol nr 1, Geometrisk avfattning. 1634.

LMS akt nr C3:184-185. Södermanlands län, Österåkers socken, Forsby gård, Geometrisk avfattning. 1634.

Rikets allmänna kartverks arkiv (RAK).

Rak-id J112-65-4b, Tokenön, 1864-1867.